

ARTICLES CENTRALS

Infraestructures de pau

Borja Paladini Adell

Politòleg, candidat a Doctor i especialista en construcció de pau

Aquelles persones que ens dediquem a la construcció de pau podem aprendre molt dels militars. Les forces armades representen, en els països, un dels sistemes més complexos i organitzats de la societat. A Colòmbia tenen com a finalitat la defensa de la sobirania, la independència, la integritat del territori nacional i l'ordre constitucional¹. Per aconseguir aquest finalitat han desenvolupat diversos mitjans que els permeten complir aquesta funció: una infraestructura de suport a la seguretat. Sota la direcció del president de Colòmbia i amb el suport del Comando General de les Forces Militars, representen un sistema complex i interdependent d'institucions, recursos, valors i habilitats. Compten amb tres forces -exèrcit, armada i força aèria- des les quals en penja un conjunt ampli d'institucions associades: direccions, unitats militars (divisions, brigades, comandos conjunts...), escoles de formació i entrenament, mitjans de comunicació, etc. També disposen de recursos importants en personal, edificis, casernes, centres de recreació, cossos administratius, hospitals o sistemes d'armes, entre d'altres. Tot aquest entramat institucional està suportat en una sèrie de valors militars (principis, mandats, jerarquies, línies de comandament); polítiques (estratègies, directrius, plans, ordres...); mecanismes de control -justícia militar-, o, mecanismes de gestió de qualitat. Fins i tot disposen d'un pressupost assignat que representa aproximadament el 3.28% del PIB colombià per a l'any 2012².

En un context com el colombià no hi ha dubte del rol que juguen les forces militars en el marc de l'estat per consolidar la pau. Però, Colòmbia està preparada per construir la pau? Disposa d'un sistema complex i interdependent d'institucions, recursos, valors, estratègies i habilitats per impulsar una pau sostenible?

“ Una infraestructura de pau està conformada per un conjunt d’actors i organitzacions amb un mandat formal i els mitjans necessaris per construir pau. ”

El concepte “infraestructures de pau” s’ha desenvolupat en els últims anys des de l’experiència de més de trenta països que han estat capaços de transitar de la guerra a la pau (Sud Àfrica, Kenya, Ghana, Nicaragua, Nepal, Kirguizistan, les Filipines, entre d’altres³). D’acord amb el PNUD, una infraestructura de pau és *una xarxa interdependent de sistemes, institucions, recursos, valors i habilitats sostinguda pel govern, la societat civil i les comunitats que promou el diàleg i la consulta, prevé els conflictes i facilita la mediació pacífica quan la violència té lloc en una societat*⁴. Una infraestructura de pau està conformada per un conjunt d’actors i organitzacions amb un mandat formal i els mitjans necessaris per construir pau.

La importància d’aquest enfocament està en entendre que la construcció de pau és una responsabilitat fonamental de tots els colombians. Un procés endogen de transformació i innovació que, per ser sostenible i resistent, només pot sorgir de les persones, comunitats i institucions del país, inclòs el més pobre i exclòs, les víctimes, les dones, els joves, les poblacions ètniques o els actors en conflicte, entre d’altres⁵. Un enfocament que innova en el desenvolupament institucional del país, creant una infraestructura de suport a la construcció pau en transicions.

Aquesta concepció de la construcció de pau no és necessàriament contrària a la que va quedar recollida en l’acord que va obrir el procés de converses actual entre el Govern Nacional i les FARC, així com en els acords parcials que s’han donat a conèixer fins ara⁶. En els mateixos s’estableix que la construcció de pau és responsabilitat de tots els colombians i es defineixen algunes idees sobre institucions que ajudin a transitar del final del conflicte a la pau (per exemple, s’esmenta que es constituirà un Comitè Nacional per a la Reconciliació i la Convivència, així com comitès regionals, entre altres instruments).

“ Una infraestructura de pau és un dels principals mitjans perquè la pau no es converteixi en un nou camp de batalla, sinó en un camp de diàleg per a la gestió i transformació noviolenta dels conflictes. ”

Quines característiques podria tenir una infraestructura de pau per a Colòmbia? Com es pot combinar el que s'ha acordat en un eventual acord de pau amb la riquesa d'iniciatives i experiències institucionals i comunitàries que Colòmbia ja té? A continuació presentem algunes idees.

- Una infraestructura de pau s'expressa a nivell nacional a través d'algun sistema de governança de la pau. En alguns països, com a Nepal, s'ha definit a través d'un Ministeri de Pau i Reconciliació, que ha marcat la direcció estratègica del procés. El ministeri disposa, a més, d'un secretariat encarregat de coordinar i assistir tot l'entramat institucional de suport a la implementació dels acords de pau. Addicionalment, es pot pensar en una sèrie d'institucions de suport que enriqueixin la infraestructura de pau: instituts d'investigació; grups d'experts per l'enfortiment institucional, sobretot d'alcaldis i entitats locals, o per facilitar processos de mediació de conflictes; centres de memòria i reconciliació; cases de pau, etc.

- Una infraestructura de pau s'expressa a nivell regional com un espai de trobada entre el nivell nacional i el local. Un espai d'acció on es poden contextualitzar les polítiques i programes nacionals, incloent un eventual acord de pau, a nivell local. L'espai també permet coordinar les expressions i propostes locals perquè siguin tingudes en compte en les dinàmiques de construcció de pau definides a nivell nacional⁶. El nivell regional és estratègic també perquè és l'espai ideal per coordinar actors clau o per replicar iniciatives de pau reeixides a una escala major. A Colòmbia, propostes com la dels Programes de Desenvolupament i Pau han jugat aquest rol des de fa anys.

- Una infraestructura de pau s'expressa a nivell local a través d'espais formals de participació ciutadana (com per exemple comitès de pau locals) que facilitin un diàleg plural que alimenti i enriqueixi la implementació de l'acord de pau. El nivell local és fonamental ja que és on les persones han sofert més violència, i on es defineix l'èxit o el fracàs de la pau. Des d'aquesta lògica, la pau, a nivell local, s'assembla a la millora de les condicions de vida de les persones més vulnerables -incloses les víctimes-, en particular en el seu accés efectiu a la salut, l'educació, la terra, la participació, la cultura, la seguretat ciutadana, etc.

- El nivell internacional s'expressa en la infraestructura de pau a través d'estratègies de suport a la construcció de pau a Colòmbia impulsant iniciatives articulades i complementàries a les dinàmiques nacionals i locals. Instruments com fons cistella, estratègies de cooperació internacional en suport a la pau o programes conjunts, poden ser fonamentals per aconseguir un acompanyament internacional estratègic, sostingut i comprensiu, que no es difumini en milers de petits projectes aïllats i descontextualitzats.

Una infraestructura de pau és, en definitiva, un dels principals mitjans perquè la pau no es converteixi en un nou camp de batalla, sinó en un camp de diàleg per a la gestió i transformació noviolenta dels conflictes que sens dubte conduirà a la pau. L'objectiu d'una infraestructura de pau és acompanyar el seu procés de construcció. Aspira a ser un factor clau per donar sostenibilitat a la pau. No és un fi en si mateix. És una aposta institucional per facilitar el procés de transició entre la guerra i la pau. El seu fi últim ha de ser construir i consolidar un estat legítim -als ulls dels colombians de Bogotà o als ulls del colombià que viu a la remota masia d'Isquandé, Nariño-. Un Estat que no és una part en conflicte, sinó el principal mecanisme de regulació i transformació noviolenta dels mateixos, i la garantia dels drets humans.

1. Article 217 de la Constitució Política de Colòmbia de 1991.

2. Dades de "The World Factbook" de la *Central Intelligence Agency*.

3. Alguns documents de referència sobre el tema:

- Odendaal, Andries (2013) *A Crucial Link: Local Peace Committees and National Peacebuilding*. Washington: USIP

- *Special Issue: Infrastructures for Peace*. Vol. 7. Issue 3. 2012. Journal of Peacebuilding & Development.

- Barbara Unger et al. (eds.) (2012) *Peace Infrastructures - Assessing Concept and Practice*. Berghof Handbook Dialogue Series No. 10. Berlin: Berghof Foundation. [Disponible aquí](#).

4. Ryan, Jordan (2012) *Infrastructures for Peace as a Path to Resilient Societies. An Institutional Perspective*. En Journal of Peacebuilding & Development. Vol. 7. No 3. p.15.

5. Clark, Helen. 2012, 'Putting Resilience at the Heart of the Development Agenda', Discurs ofert a la Universitat de Cambridge, 16 Abril 2012 [Disponible aquí](#).

6. En el següent [enllaç](#) poden trobar els principals documents sobre el procés de diàleg entre el Govern i les FARC EP fins al dia d'avui. Són acords parcials subjectes al principi de que no hi ha res acordat fins que tot estigui acordat.

7. Paladini Adell, Borja (2012) *From Peacebuilding and Human Development Coalitions to Peace Infrastructure in Colombia*. En Barbara Unger et al. (eds.). Op.Cit *Peace Infrastructures - Assessing Concept and Practice*. Berghof Handbook Dialogue Series No. 10. Berlin: Berghof Foundation. [Disponible aquí](#).

Informació Autor: borjapax@gmail.com, @borjapax

[Fotografia](#) : Bernd Lutz / [CC BY](#) / Desaturada.

© Generalitat de Catalunya